

Asia: VN/20873/2026

Lausuntopyyntö luonnoksesta sosiaali- ja terveysalan yhdistysten ja säätiöiden rahoituksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 3 §:n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

LAUSUNTOPYYNTÖ: VN/20873/2026

TAKUUSÄÄTIÖN LAUSUNTO VALTIONEUVOSTON ESITYKSESTÄ SOSIAALI- JA TERVEYSALAN YHDISTYSTEN JA SÄÄTIÖIDEN RAHOITUKSESTA ANNETUN VALTIONEUVOSTON ASETUKSEN 3 §:N MUUTTAMISESTA.

Takuusäätiö on valtakunnallinen sosiaalialan järjestö, jonka sosiaali- ja terveysministeriö, oikeusministeriö, rikosseuraamuslaitos, joukko Suomen evankelis-luterilaisen kirkon toimijoita sekä päihde- ja mielenterveysalan järjestöjä perustivat vuonna 1990. Säätiö tekee työtä kotitalouksien talous- ja velkaongelmien vähentämiseksi ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseksi, tukemalla ja vahvistamalla heidän omaa toiminta- ja selviytymiskykyään. Suomessa ei ole muita vastaavan kaltaista toimintaa harjoittavia valtakunnallisia toimijoita. Takuusäätiö on omalla toimialallaan ainoa toimija, joka vastaa suoran auttamistyön ohella lisäksi suurelta osin suomalaisesta talous- ja velka-alan osaamisen lisäämisestä, verkostotyöstä, alaa koskevasta innovaatiotyöstä ja kansainvälisestä yhteistyöstä sekä osallistuu kansallisen talousosaamisen strategian käytännön toteuttamiseen.

Takuusäätiö pitää nyt käsiteltävänä olevaa asetuksen muutosesitystä tarpeellisena. Säätiö näkee tärkeäksi sen, että sosiaali- ja terveysjärjestöjen valtionavustuksia koskevia kriteereitä täsmennetään valtioneuvoston asetuksella. Takuusäätiö pitää tärkeänä, että asetuksessa ja sitä sovellettaessa ei erikseen rajata mitään sosiaali- ja terveysalaan kuuluvaa väestöryhmää, toimintamuotoa tai järjestötaustaa, avustettavan toiminnan ulkopuolelle. Suomalaiset sosiaali- ja terveysjärjestöt ovat taustoiltaan ja syntyntavoiltaan hyvin moninainen joukko, mikä on nähtävä järjestökentän

erityisyytenä ja joustavuuden mahdollistajana. Käytännössä järjestöt syntyvät kun ryhmä ihmisiä tai heitä edustavia tahoja kokee yhdessä jonkin asian ongelmaksi ja näkee hyödylliseksi lähteä ratkomaan sitä yhdessä. Käytännössä rekisteröityminen yhdistysmuotoon tai säätiöksi tulee eteen varsin nopeasti, sillä suomalainen lainsäädäntö ja toimintatavat ohjaavat tähän suuntaan. Näin voidaan helpommin varmistaa myös toiminnan hallinnollinen läpinäkyvyys.

Sen sijaan järjestöjen toiminnan sisällöt ja toteutustavat saattavat vaihdella paljonkin toisistaan. Yhtä kaikki, kaikille sosiaali- ja terveysalan järjestöille on yhteistä se, että oman toiminnan kohderyhmän asioissa ollaan huippuasiantuntijoita ja heidän ongelmaansa pyritään ratkomaan tehokkaasti. Lähes aina tavoitteena on myös löytää yhteiskunnan kannalta mahdollisimman pienet kokonaiskustannukset aiheuttava tapa ratkoa ongelmia.

Taloudellisesti ja vaikutuksiltaan tehokkaimmat toimintatavat vaihtelevat merkittävästi. Kyse voi olla vaikka oman kohderyhmän aktivoimisesta ja toimintakyvyn edistämisestä neuvomalla heitä, toimintakyvyn parantamisesta tarjoamalla asiantuntijapalvelua tai vaikka viestinnästä oman kohderyhmän erityistilanteeseen liittyen. Lähtökohtaisesti järjestötyöhön kuuluu aina myös se, että omaan alaan liittyvää kokemustietoa kootaan ja välitetään eteenpäin viranhaltijoille, päätöksentekijöille ja muualle yhteiskuntaan, jotta kaikilla on paremmat mahdollisuudet rakentaa toimiva ja kokonaiskustannuksiltaan tehokas hyvinvointijärjestelmä.

Erillisinä huomioina asetusluonnokseen Takuusäätiö haluaa vielä nostaa esiin seuraavat näkemykset:

- Sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintatavat vaihtelevat paljon. Vaikka järjestön kulloisenakin kohderyhmänä olevien ihmisten palveleminen ja aseman parantaminen onkin lähes kaikessa järjestötyössä lopputavoite, tehdään järjestölähtöistä auttamistyötä käytännössä muillakin tavoin, kuin suorana ja kahdenvälisenä palveluna. Takuusäätiön näkemyksen mukaan avustettavasta toiminnasta ei ole kannattavaa sulkea kategorisesti pois mitään vaikuttavaa, osallisuutta lisäävää, eriarvoisuutta vähentävää ja ihmisten omia voimavaroja vahvistavaa järjestötyötä. Kohtaava työ ei ole mahdollista esim. ilman koordinaatiota, johtamista, osaamisen jatkuvaa vahvistamista ja tukea. Lisäksi on syytä huomioida, että pelkän kohtaavan työn rahoittaminen kaikille samanlaisella tavalla on tehoton toteutustapa erityisesti silloin, kun kyse on ongelmista, jotka koskettavat joiltain osin suurta joukkoa ihmisistä, mutta erityisen voimakkaalla tavalla vain osaa. Esimerkiksi taloudelliset ongelmat koskettavat merkittävässä määrin lähes kaikkia sosiaali- ja terveysalan järjestöjen kohtaamia asiakasjoukkoja, mutta kaikista ammattilaisista ei silti kannata tehdä talousongelmien erityisosaa. Riittää, että heidät koulutetaan perusasioista ja ohjaamaan asiakkaansa erityisammattilaisten luokse. Tulokseksiksi ja sosiaalista hyvinvointia sekä terveyttä edistäväksi työksi on Takuusäätiön näkemyksen mukaan ymmärrettävä kahdenvälisen asiakastyön lisäksi myös esim. neuvonta- ja asiantuntijatyö sekä viestintä järjestön toimialaan kuuluvista asioista.

- Kuten tämän lausunnossa alussa todettiin, sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaan mahtuu merkittävän paljon erilaisia lähtökohtaisia ongelmakysymyksiä, joita järjestön toiminnalla pyritään

ratkomaan. Esimerkiksi suurten kansansairauksien ratkomiseen perustetun järjestön kokonaiskohderyhmä ja toimintatavat ovat väistämättäkin monella tavoin erilaisia kuin vaikka harvinaisten sairauksien erityisjärjestöjen kohdalla. Järjestötoiminnan avustamisessa on kyettävä näkemään erilaiset kohderyhmät, niiden erityisyydet ja toimintaedellytykset. Rajatulle kohderyhmälle pienikin järjestö ja sen kokoama asiantuntijuus saattaa olla käytännössä avainasemassa ongelman hoitamisessa ja kohderyhmän tilanteen parantamisessa. Avustustyössä tulee kyetä huomioimaan niin toiminnan kuin kohderyhmänkin erityispiirteet.

- Takuusäätiön näkemyksen mukaan on perustavalla tavalla tärkeää, että avustettavan toiminnan määrittelyyn käytetty kriteeristö perustuu suoraan valtioneuvoston asetukseen. Avustuspäätökset tulee tehdä siten, että ne perustuvat tosiasiallisesti avustettavaksi haetun toiminnan ja sen sisällön huolellisesti tuntevan, harkintavaltaisen viranhaltijan asiantuntemukseen sosiaali- ja terveysalalla. On tärkeää, että julkisten avustusten jakaminen perustuu jatkossakin asiantuntevaan harkintaan, jossa huomioidaan asetustasoinen ohjaus, avustuksen hakijan autonominen asema, yhteiskunnallinen merkitys, toiminnan yhteiskunnallinen tarve, tuloksekkuus ja toiminnan vaikutukset.

- Asetusluonnoksen yhteydessä julkaistun muistioluonnoksen mukaan ehdotetuista asetusmuutoksista ei aiheutuisi tarvetta merkittäviin valtiontaloudellisiin muutoksiin. Takuusäätiön ymmärryksen mukaan viimeaikaisten järjestöavustusten leikkausten ja nyt käsittelyssä olevan asetusluonnoksen taustalla olleen kriteeristötyön kohdalla, valtiontaloudellisten vaikutusten kokonaisarvioinnin olisi tullut olla merkittävästi vahvempaa ja huomioida myös ns. ”vältettyjen kustannusten laskentalogiikka”. Enin osa suomalaisten järjestöjen toiminnasta aiheuttaa yhteiskunnalle joitakin kuluja, mutta sen tuloksena vältetään merkittävästi suurempia, muutoin syntyviä kuluja. Suomalaisten sosiaali- ja terveysalan järjestöjen toimintaa ja sen vaikutuksia on arvioitu ja todennettu Takuusäätiön arvion mukaan enemmän kuin minkään muun julkirahoitteen toimialan vaikutuksia. Myös kustannusnäkökulmasta.

- Julkisilla avustuksilla rahoitettavan järjestötoiminnan osalta tulee pääpiirteissään noudattaa samoja toimintaperiaatteita kuin kaiken muunkin julkisen (erityisesti valtion) budjettirahoitteen toiminnan osalta noudatetaan, ja päinvastoin. Molempia tulee koskea samantyyppiset tuloksellisuusvaatimukset, tuloksellisuuden osoittamiskriteerit, menokatot ja vastaavat. Rahoituksen ja sitä ohjaavan kriteeristön tulee lähtökohtaisesti perustua kaiken julkisrahoitteen toiminnan osalta samoihin periaatteisiin ja olla samalla tavoin läpinäkyvää ja myös ennakoitavaa.

- Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksen tehtävänä on oltava jatkossakin myös sosiaalisen hyvinvoinnin tukemiseksi ja mahdollistamiseksi tehtävä avustustoiminta. Avustuksissa ei tule keskittyä pelkkään terveyshyötyjen ja edullisten terveysvaikutusten tavoitteluun. Sosiaalisen hyvinvoinnin edistäminen on ymmärrettävä eri asiana, kuin yleinen hyvinvointityö tai myönteisten hyvinvointivaikutusten tavoittelu.

Helsingissä 8.7.2026

Juha A. Pantzar

Toimitusjohtaja

Takuusäätiö sr.

Pantzar Juha
Takuusäätiö sr.